

Wat als cultuur en welzijn aandacht vragen voor een meer zorgzame maatschappij? Dat was het uitgangspunt tijdens ons jaarlijks ritueel, OP/HEF, op 6 oktober 2022.

We verzamelden deze keer op de site Oud Sint-Jan in Brugge. Niet toevallig één van Europa's eerste ziekenhuizen, dat in 1976 de deuren sloot. Wij openden ze opnieuw. Jullie stroomden binnen, cultuurmakers en welzijnswerkers. Want dit jaar nam er ook een psycholoog deel, een huisarts, iemand van een gezondheidsfonds, een pastor, een patiëntenbegeleider... op zoek naar inspiratie en ontmoeting. Zo'n 130 zorgzame grensverleggers braken uit hun bubbel.

We onderzochten de dwarsverbanden tussen cultuur en welzijn. En, we tilden verhalen op van wie het anders durft te doen. Voorbij de grenzen van

“Wordt het geen tijd om cultuur met grote C te vervangen door cultuur met grote K? De K van kracht. En waar zouden er dan betere bondgenoten gevonden worden dan in de krachtensector?”

Kaat Hermans — signaalwerker Stad Gent

sectoren, voorbij de labels die we elkaar opplakken. Want verbinden, samenbrengen: het is precies wat OP/TIL doet. Mensen en organisaties inspireren om grenzen over te steken: van steden en gemeenten, van culturele disciplines, van beleidsdomeinen, allemaal om die andere blik beter te leren kennen.

OP/HEF 2022 was een dag voor warme ontmoetingen. Een dag vol zachte prikkels. Want wij geloven in de kracht van zacht. Of zoals Kaat Hermans het treffend verwoordde: 'Ik werk in de zachte sector. Maar ik zie het meer als een krachtensector.'

De opbrengst van al die verhalen en gesprekken vatten we samen in deze bundeling van optillende ingrediënten.

Ook wel: de oogst van OP/HEF 2022.

OPTILLENDE

DE VERKENNENDE BLIK

“Je hoeft ‘kwetsbare doelgroepen’ geen stem te geven. Die hebben ze al. Geef ze een plek. Kom naar buiten, laat hen binnen.”

Kaat Hermans — signaalwerker Stad Gent

Stel de vraag

Eindelijk wordt de vraag gesteld. Naar verbinding in structuren. Dus: durf naar buiten komen. En laat mensen binnen. Laat cultuur en welzijn rijmen. Eindelijk nemen we geen genoeg meer met: *jusqu'ici, tout va bien*. Durf een blik te werpen op de toekomst. Met veel vragen, antwoorden hopelijk ook. In de toekomst, misschien zelfs al vandaag?

Word activist

Is Cultuur met een grote C nog van deze tijd? Welke rol horen culturele instellingen vandaag op zich te nemen? Wat als een museum de rol van expositieruimte overstijgt en ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid op zich neemt? Wat als we cultuur inzetten voor iets groters en belangrijkers?

Museum Dr. Guislain liet zich inspireren door het experiment van de Franse pedagoog Fernand Deligny. Het museum bewandelt een nieuwe weg, wil *circonstances* creëren, pogingen om een plek te geven aan wie we graag verstoppen. Of, zoals Kaat Hermans het verwoordde: kies niet voor het verbijzonderen van mensen, maar het bijzondere in mensen. Stop met diagnoses en labels, laat mensen hun verhaal vertellen.

Werk vanuit liefde

En doe dat samen. Ga samen op de barricades staan. Tegen vervreemding van elkaar. Tegen hokjesdenken en voorwaarden. Tegen muren en plafonds. Er los over- en doorheen. Zodat het niet langer gaat over projectaanvragen en subsidies, maar over mensen en hun verhalen.

DE CONCRETE BLIK

“Je schept geen cultuur door éénmalig iets te doen. Een cultuur moet je voeden.”

— Janna Lefevre, Stuitzand

Maak van traditie een verbindend verhaal

De Kempense cultuurregio is historisch gezien een zorgregio. Al meer dan 700 jaar nemen Geelse gezinnen psychisch kwetsbare mensen op in hun gezin. De traditie is bekend over de landsgrenzen. Die traditie, dat verhaal is een troef. Het is een sterkte. Als je een verhaal hebt, dat je makkelijk kan vertellen, dat inspireert. En, dat echt is – niet gelogen – gebruik het. Het werkt. Het verbindt mensen.

Geen tijdelijkheid, wel de tijd nemen

Neem tijd. Tijd om contact te maken, tijd om op een bankje te zitten. Durf onveilige of onzekere paden te bewandelen. Investeer in mensen. Doe wat een overheid niet doet. Werk diepgaand en langdurig. Stigma's aankaarten en aanvechten - het kan, maar vraagt initiatief en geduld. Veel geduld.

Er moet niks, werkt het best

Cultuurparticipatie is een basisrecht. Ook voor wie achter de tralies zit.

Ga je aan de slag met 'kwetsbare doelgroepen'? Werk dan zonder kader. Zo creëer je ruimte. Werk niet met een scenario. Werk in het nu: wie graag iets wil maken, mag langskomen in het atelier. Geen interesse, ook goed. Rondhangen mag.

Werk binnen de context waarin je je bevindt, en met de mensen die er zijn. Schuw de tragische, zware, negatieve verhalen niet. Geef ze een plek.

“We hebben een klimaat gecreëerd waarin veel kan en veel bespreekbaar is. Zo'n interview kan alle kanten opgaan en we proberen dat niet te sturen.”

— Katrin Lohmann, Radio Begijnenstraat

Koester herinneringen

Elke mens heeft een verhaal. De mijmerdozen van het erfgoedproject 'Dieper graven in het geheugen' maken erfgoed weer levend. En, ze geven een plek aan ouderen in woonzorgcentra. De objecten in de mijmerdozen zijn kleine prikkels, die zorgen voor grootse resultaten. Want de herinneringen van de ouderen, brengen scholieren iets bij.

Tussen de mensen

Er is niks zo democratisch als cultuur. Het zit overal. En vooral: tussen de mensen. Toon interesse, stel veel vragen, vergader op café, en niet in het gemeentehuis of het cultuurcentrum.

Maak kunst en cultuur van en met mensen, niet voor en over mensen. Reduceer mensen niet tot een celnummer, een diagnose, een probleem, een ziekte, een delict... Maak van je cultuurcentrum een safe space.

DE ANDERE BLIK

“Welzijn en cultuur hebben nog oneindig veel mogelijkheden om elkaar te bestuiven tot meer verbinding. We moeten durven dromen. Er is meer mogelijk dan je denkt.”

— deelnemer OP/HEF 2022

Breek die status quo

Kunst en zorg kunnen hand in hand gaan, al moet je soms in de ‘zorg’ inbreken. Het is een drukke sector waar je moet schreeuwen om aandacht.

Kunst doet je groeien

Er zit een reus in elke mens. Kunst en cultuur kunnen die reus wakker maken. Binnen het veilige kader van theater, van verbeelding, kan je mensen andere vragen stellen. Vragen als ‘Wat zijn je dromen?’, ‘Hoe word je verliefd?’. Want je bent niet de zorgverlener, of de psychiater. Het geeft de kans om te groeien, op een andere manier.

Iedereen heeft een droom. Vraag naar de droom van mensen. Neem hun droom serieus.

Creatieve hulp op de werkvloer

Ook ramen wassen, of een patiënt aankleden, kan je op andere manier doen. Sta stil bij de dagelijkse handelingen die je uitvoert, al gaat het om het drinken van een kop koffie. Maak ‘slapstick’ van kleine ongelukjes. Durf ze anders te bekijken. Transformeer een zorgtaak naar een verrassende culturele activiteit. Ga voor speelse interactie. Schakel een vormgever, een theatermaker of een beeldend kunstenaar in als creatieve hulp.

Koester het kwetsbare

Koester het kwetsbare. Dat kan in stilte, in het nemen van tijd, in het zijn in het hier en nu. Neem rust. Nu. Niets doen, doet veel. Wees je daarvan bewust, ook in je professioneel leven. Zorgen voor een ander, is immers ook zorgen voor jezelf.

“We moeten opnieuw leren luisteren naar de menselijke behoefte aan sociale cohesie bij moeilijke en blij momenten.”

— Barbara Raes, Beyond the Spoken

Geef betekenis

Schep ruimte om te delen. Niemand is alleen. We hebben meer rituelen nodig, en kunstenaars kunnen die mee vorm geven. Weet dat voordat iets betekenis krijgt, je het ook (een andere) betekenis moet geven.

“Rouw en kunst vinden elkaar in hun zoektocht naar zingeving en betekenis.”

— Barbara Raes, Beyond the Spoken

INGREDIËNTEN

DE CONCLUDERENDE BLIK

“Verzet is zorg, revolutie is zorg, radicale liefde is zorg, opkomen voor elkaar is zorg, luisteren is zorg, delen is zorg.”

Philsan Osman — auteur, activist en community builder

Kies voor een nieuwe logica

We hebben nood aan een nieuwe logica, een logica die elke persoon beschouwt als onderdeel van een web van relaties. Waarbinnen we voor elkaar zorgen en zo kunnen floreren.

‘Het ontstaan van het ecofeminisme en het zwart feminisme laat zien hoe zorg politiek kan zijn, en zelfs moet zijn’, vertelt Philsan Osman. Je leefomgeving - en dus ook de natuur - beschermen, verzekert de toekomst van de gemeenschap. Immers: alles is onderling verbonden.

Maak ruimte voor de andere blik

Maak ruimte voor invalshoeken en perspectieven die tot nog toe zelden aan bod kwamen. Ze zijn cruciaal voor het analyseren en oplossen van de problematieken van vandaag.

Kies voor radicale liefde

Vervang concurrentie en competitie door samenwerking en solidariteit. Kies voor radicale liefde. Geen passieve liefde, maar liefde vol passie en intentie. Maak je niet alleen zorgen over het lot van alles en iedereen, maar draag ook effectief zorg voor elkaar. Hoe? Creëer connecties die haaks ingaan tegen individualisme.

Zorg is gemeenschapswerk. Zorg dat zijn de authentieke waarden van hiphop - peace, love, unity and having fun. Het is geven en nemen. Het gaat om zachtheid en aanwezigheid.

DISCLAIMER

Deze ‘Optillende ingrediënten’ zijn een bundeling van meningen, inzichten, suggesties, ambities en ideeën van de sprekers en deelnemers aan het inspiratie- en netwerkevent OP/HEF, op 6 oktober 2022. Aan deze ingrediënten kunnen geen rechten worden ontleend. Andere ingrediënten worden niet uitgesloten.

De dag vond plaats op de site Oud Sint-Jan in Brugge. Dankzij een culturele tinder gingen deelnemers ook vooraf met elkaar in gesprek.

Lien Verwaeren van OP/TIL sprak een welkomstwoord uit. Kaat Hermans droeg een brief aan de toekomst voor. Bart Marius (Museum Dr. Guislain) verzorgde de openingstalk, de verkennende blik. Janna Lefevere (Stuifzand), Gaël en Julot (Qace), Katrin Lohmann (hell-er vzw), Margot Logier (Dieper graven in het geheugen), Stefan Perceval (HETGEVOLG), Atty Bax (Kunstloc Brabant), Sjaak Langenberg, Rosé de Beer & Marijke van Oosteren (Kleinkijkacademie), Barbara Raes (Beyond the Spoken), Elga Pollet (Woesh vzw), Valérie Gerard (creatieve therapie), We have the choice (rituelencirkel) en Vicki Pompe (creatieve therapie) gaven een inkijk in hun grensverleggende praktijken. Philsan Osman hield een slotpleidooi voor een zorgzame en empathische samenleving, en Together We Stand, een educatief platform voor hiphop, sloot de dag energiek af.

OP/HEF is hét event van OP/TIL voor cultuurmakers met lef.

© 27/10/2022 — Werkten mee aan deze tekst: het team van OP/TIL en Tseu Ying Tang